

УДК 327.8

DOI: 10.60022/3(1)-19S

Добржанська Олена Леонідівна

кандидат політичних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Dobrzhanska Olena

PhD in Political Science, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3362-4533

Деревляний Давид Васильович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Derevlianyi David

Student, Bachelor of Arts

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0009-6842-6896

ПОСТКОЛОНІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ У АФРИЦІ

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу розвитку африканського курсу зовнішньої політики Туреччини протягом першої чверті XXI століття. Дослідження фокусується на стратегічному використанні засобів «м'якої сили» для досягнення ключових економічних, геополітичних та безпекових інтересів Анкари на континенті. Висвітлено, як апеляція до спільної постколоніальної ідентичності та просування наративу «партнерства серед рівних» дозволяють Туреччині ефективно конкурувати з традиційними та новими центрами сили в Африці. Особливу увагу приділено процесу інституціоналізації двосторонніх відносин через інтенсивну розбудову мережі дипломатичних представництв. У статті детально виокремлено роль гуманітарних, освітніх та культурних інституцій, зокрема Турецького агентства з питань співробітництва та координації (TİKA), фонду «Maarif» та релігійного управління «Diyanet». Проаналізовано внесок медійних ресурсів (Anadolu, TRT Afrika) та логістичних гігантів (Turkish Airlines) у формування позитивного іміджу держави. Окремим кейсом розглянуто Сомалі як індикатор ефективності турецького підходу: від гуманітарних інтервенцій до масштабної реконструкції інфраструктури та підготовки військових кадрів. Доведено, що синергія гуманітарних, інфраструктурних та безпекових проєктів забезпечує Анкарі довгострокові політичні дивіденди на міжнародних майданчиках, зокрема в ООН. Теоретична новизна роботи полягає у системному поєднанні аналізу інструментів «м'якої сили» з особливостями постколоніального дискурсу. Практична цінність дослідження полягає у можливості адаптації турецької моделі для зовнішньої політики України, яка на сучасному етапі активізує свою присутність на Африканському континенті.

Ключові слова: м'яка сила, міжнародні відносини, дипломатія, гуманітарна політика, постколоніалізм, зовнішньополітичний дискурс.

POSTCOLONIAL IDENTITY AS A FACTOR OF TURKISH POLICY IN AFRICA

Abstract. This article provides a comprehensive and systematic analysis of the evolution of Türkiye's African foreign policy vector during the first quarter of the 21st century. The research focuses on the strategic implementation of "soft power" instruments as a primary mechanism for achieving Ankara's fundamental economic, geopolitical, and security interests across the African continent. The study highlights how the deliberate appeal to a shared postcolonial identity and the promotion of the "partnership among equals" narrative have allowed Türkiye to effectively compete with traditional colonial powers and emerging global actors. A significant portion of the research is dedicated to the institutionalization of bilateral relations, traced

through the rapid expansion of Türkiye's diplomatic network and the opening of numerous embassies which have transformed Ankara into a key diplomatic player in the region. The paper specifically identifies and evaluates the multifaceted roles of humanitarian, educational, and cultural institutions, such as the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA), the Maarif Foundation, and the Presidency of Religious Affairs (Diyanet). Furthermore, it analyzes the strategic influence of state-aligned media platforms like Anadolu Agency and TRT Afrika, alongside the logistical role of Turkish Airlines, in crafting a robust and attractive national brand. The case of Somalia is examined as a primary indicator of the effectiveness of Türkiye's "integrated approach," spanning from immediate anti-crisis interventions and urban reconstruction to the professional training of national military personnel and the launch of long-term social development programs. The research underscores the increasing significance of the military-technical component and security cooperation, particularly in the Horn of Africa, as a strategic complement to humanitarian efforts. It is established that the synergy between humanitarian, infrastructural, media, and security projects significantly enhances the success rate of Turkish initiatives and secures sustainable political dividends in multilateral forums, including the United Nations General Assembly. The article also synthesizes and categorizes the various criticisms of Türkiye's presence from global competitors such as Russia, China, France, and the Gulf states, illustrating the complex configuration of competitive interaction on the continent. The theoretical novelty lies in the systematic combination of soft power analysis with the specificities of a postcolonial foreign policy discourse. Finally, the practical value of the article is found in the potential for adapting the Turkish model for Ukraine's foreign policy as it seeks to "re-discover" Africa and establish its own strategic foothold in the Global South.

Keywords: soft power, international relations, diplomacy, humanitarian policy, postcolonialism, foreign policy discourse.

Постановка проблеми: Активізація політики Туреччини в Африці з початку ХХІ століття демонструє альтернативну модель зовнішньополітичної взаємодії, що поєднує інструменти «м'якої сили» з апеляцією до спільного постколоніального досвіду та антиколоніальної солідарності.

Водночас, в українському просторі досвід співпраці Анкари та африканських країн залишається малодослідженим. Тож, проблема полягає в тому, що ефективність такого підходу, його сприйняття африканськими суспільствами та вплив на конкурентну динаміку між глобальними акторами досі не отримали системного наукового осмислення в межах єдиного аналітичного поля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У ХХІ столітті Африка продовжує залишатися регіоном зовнішньополітичного суперництва між великими державами та глобальними акторами, чий вплив має комплексний характер, охоплюючи дипломатичну, економічну, військову та культурну сфери.

У минулому Османська імперія мала значний вплив на трьох континентах. Контролюючи Балкани, Хіджаз, сучасний Єгипет і Левант, вона забезпечувала домінування над ключовими торговельними вузлами півдня Старого Світу. Території від дунайських шляхів і Егейського моря через східне Середземномор'я до Червоного моря та індо-середземноморських караванних маршрутів перебували під повним або частковим контролем могутньої Порти. Крім того, султан спирався на релігійну легітимацію в Хіджазі – опіку над святинями та безпеку хаджу, що посилювало його символічний капітал як захисника ісламу.

Після розпаду Османської імперії та формування Турецької Республіки у 1923 році зовнішньополітичні пріоритети Анкари суттєво змінилися. Африканський напрямок був фактично маргіналізований, оскільки нова держава зосередилася на внутрішній модернізації, секуляризації та інтеграції в західні структури. Упродовж ХХ століття Туреччина не демонструвала системного інтересу до Африки, що призвело до втрати історичних зв'язків і зменшення її впливу в регіоні.

З середини 2000-х років Туреччина почала відновлювати – а подекуди й конструювати – нову модель впливу на Африканському континенті. Наприкінці 1990-х років її присутність у регіоні була мінімальною: кількість дипломатичних місій залишалася незначною, а співпраця обмежувалася поодинокими контактами.

Перші вагомі кроки в напрямку партнерства з Африкою Туреччина здійснила ще за правління прем'єр-міністра Месута Ілмаза – у 1998 році було розроблено перший урядовий «План дій щодо Африки» з метою посилення взаємин із країнами континенту. [32] Документ передбачав низку заходів: збільшення кількості посольств, обмін візитами на високому рівні, активізацію контактів у міжнародних організаціях (зокрема, в рамках ООН та Організації ісламського співробітництва), надання гуманітарної допомоги, укладання торговельних угод, відправлення турецьких експертів і надання пільгових кредитів турецьким бізнесменам для роботи в Африці.

Уряд окреслив амбітну «дорожню карту» турецько-африканських відносин, однак його реалізація

на початковому етапі зіткнулася з внутрішніми викликами – руйнівним землетрусом 1999 року та економічною кризою 2000–2001 років, що відклало запуск проєкту до середини 2000-х.

Ситуація суттєво змінилася після приходу до влади Партії справедливості та розвитку (АКР) під керівництвом Реджепа Таїпа Ердогана у 2002 році. Новий уряд визначив Африку як один із пріоритетних напрямів багатовекторної зовнішньої політики. [23]. У 2005 році Туреччина оголосила «Рік Африки», що стало символом переходу від декларативних намірів до активних дій. Саме з цього періоду турецька «політика відкриття» набрала обертів: Анкара отримала статус спостерігача при Африканському Союзі та значно активізувала контакти з субсахарськими країнами. [44]

У серпні 2008 року в Стамбулі відбувся Перший саміт співробітництва Туреччина–Африка за участю глав африканських держав. Того ж року Африканський Союз офіційно проголосив Туреччину своїм стратегічним партнером, високо оцінивши зусилля Анкари. Туреччина також приєдналася до Африканського банку розвитку та інших панафриканських форумів, що інституціоналізувало її присутність на континенті. Під час обрання непостійних членів Ради Безпеки ООН у 2008 році 50 з 53 африканських держав підтримали кандидатуру Туреччини, що забезпечило їй місце в Раді на 2009–2010 рр.

У 2010 році Анкара ухвалила нову Стратегію розвитку відносин з Африкою, після чого сторони погодили спільний план дій «Туреччина–Африка» на 2010–2014 роки. Після успішного завершення першого етапу турецьке керівництво у 2013 році оголосило про перехід до довгострокового стратегічного співробітництва в різних сферах. [29] Цей етап було закріплено на Другому саміті Туреччина–Африка, що відбувся у листопаді 2014 року в Малабо, столиці Екваторіальної Гвінеї, де було ухвалено підсумкову декларацію та спільний план на 2015–2019 роки. У лютому 2022 року Реджеп Таїп Ердоган зазначив, що Туреччина є «афроєвразійською країною».

Турецькі науковці відзначають значні зміни протягом останніх двох десятиліть в Африці. Початок ініціативи не був гучним – коли турецький уряд оголосив 2005 рік «Роком Африки», співпраці між Анкарою та країнами континенту було приділено відносно мало уваги. Зростання інтересу Туреччини до Африки та розбудова комплексного зовнішньополітичного проєкту, що поєднує мережеву дипломатію, інфраструктурні ініціативи, гуманітарно-освітні програми, оборонну кооперацію та культурно-релігійну присутність змінило наратив у медіа та призвело до сплеску наукових досліджень щодо співпраці Туреччини з Африкою в останні роки. [21].

Мета статті полягає у визначенні змісту та логіки політики Анкари щодо країн Африки у першій чверті XXI століття, а також в оцінці дипломатичних здобутків і ефективності застосованих інструментів впливу з урахуванням постколоніальних наративів.

Виклад основного матеріалу. *Економічна складова.* Анкара приходить до Африки без історичного шлейфу гноблення. Турецькі посадовці наголошують, що мета Анкари полягає у вибудовуванні «рівноправного партнерства» з африканськими народами. Африканські держави, звільнившись від колоніального панування у XX столітті, надзвичайно чутливо реагують на будь-які прояви неокolonіалізму та неповаги до їхнього суверенітету, тому така стратегія сприяє посиленню турецького впливу в регіоні.

Важливою для африканських спільнот є практична орієнтація – підхід «не словом, а ділом». Відповідно, за останні два десятиліття Туреччина суттєво наростила свою економічну присутність в Африці. Зростання економічної співпраці відбувається у тісному зв'язку з політичними та гуманітарними ініціативами, які реалізуються паралельно та взаємно підсилюють одна одну. Як правило, слідом за відкриттям посольства йдуть торговельні місії та кредитні програми, а за благодійними акціями – комерційні контракти.

За даними турецького міністерства закордонних справ, щорічний обсяг торгівлі Туреччини з континентом зріс з 5,4 млрд доларів до 34,5 млрд доларів у період з 2003 по 2021 рік. [20] Основними продуктами торгівлі були хімічні речовини, сталь і зернові культури. Туреччина активно вкладається в інфраструктуру Африки, розбудовуючи аеропорти, дороги та лікарні, стадіони та енергетичні об'єкти (велике енергобудівництво в Сенегалі; проєкти у Лівії, Малаві та Анголі). Турецькі компанії активно присутні у геологічній сфері та видобутку корисних копалин та металів: золото, мідь, кобальт, літій тощо. [31] Також Туреччина має активні кореспондентські відносини із банками у більш ніж 40 країнах Африки, що полегшує міжбанківські розрахунки.

Turkish Airlines сьогодні літає більш ніж у півсотні міст сорока африканських країн, що створює мережу, яка зв'язує континент зі Стамбулом і відкриває африканцям доступ до ринків Азії, Європи й Америки. Якщо раніше клієнтам доводилося робити кілька пересадок у Парижі чи Дубаї, турецький перевізник пропонує пряме сполучення, зміцнюючи імідж Туреччини як «близького партнера».

Водночас турецьке агентство ТІКА розгортає масштабну гуманітарно-освітню діяльність. Його проєкти охоплюють різні регіони Африки: школи й профтехучилища в Західній Африці, лікарні

та клініки в Сомалі, програми аграрного розвитку в Сахелі, реконструкцію історичних мечетей і університетських корпусів. Для африканських громад це не просто матеріальна допомога – це прояв практичної діяльності, орієнтованої на потреби місцевого населення.

Турецькі корпорації орієнтуються на залучення місцевих трудових ресурсів і постачальників, а також інвестують у локальні соціальні ініціативи, що дозволяє оптимізувати витрати та забезпечити вищий рівень суспільної легітимності. Серед переваг турецького корпоративного сектору аналітики відзначають його здатність до оперативної мобілізації ресурсів – компанії здатні розпочати діяльність на місцях у надзвичайно короткі терміни, що контрастує з повільнішими процедурами, характерними для корпорацій США, Європи та Японії.

З іншого боку, турецькі корпорації стикаються з низкою викликів у процесі реалізації проєктів на місцях, частина з яких пов'язана з обмеженим людським капіталом. Зокрема, у низці франкомовних країн спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів. Крім того, актуальною залишається потреба в аутсорсингу та впровадженні інструментів штучного інтелекту для вирівнювання професійних компетенцій.

На сучасному етапі Туреччина постає як комплексний та прагматичний партнер для країн Африки. Її модель співпраці поєднує безпекові гарантії, економічні вигоди та політичну гнучкість – усе це без порушення делікатного балансу інтересів між провідними глобальними акторами. Такий підхід сприяє зростанню довіри з боку африканських столиць, які прагнуть уникати надмірної залежності від традиційних центрів сили.

Релігійна складова. Історична спадщина Османської імперії, яка тривалий час позиціонувала себе як захисник ісламу, створила сприятливе підґрунтя для сучасного просування Туреччини в африканському регіоні. Анкара ефективно поєднує антиколоніальний дискурс із апеляцією до спільної релігійно-культурної спадщини, що дозволяє їй сприйматися як «свій» серед значної частини африканського населення. Приблизно третина мешканців континенту сповідує іслам, і в багатьох країнах – особливо в Північній Африці та регіоні Сахелю – релігія відіграє ключову роль у формуванні національної та культурної ідентичності.

Сучасний турецький лідер послідовно акцентує увагу на спільності мусульманської спадщини, яка, за його риторикою, поєднує турецький народ з багатьма африканськими спільнотами ще з часів Османської імперії. У своїх публічних виступах Реджеп Таїп Ердоган позиціонує себе як лідера, що «дає голос ісламському світові» та виступає на захист його інтересів на міжнародній арені. Ця риторика знаходить позитивний відгук серед мусульманських еліт Африки. Зокрема, колишній президент Малі Ібрагім Бубакар Кейта після зустрічі з Ердоганом зазначив: «Нам був потрібен лідер, який здатний підняти свій голос за ісламський світ... Цей голос вже звучить, і ми разом з ним». [22] Така підтримка з боку африканських мусульманських лідерів свідчить про те, що Туреччина дедалі частіше сприймається як союзник у питаннях віри та ціннісної близькості.

Анкара, своєю чергою, активно формує та підтримує імідж захисника ісламських цінностей. У межах так званої «дипломатії мінаретів» Туреччина через Управління у справах релігій (Diyanet) та пов'язані з ним фонди фінансує будівництво мечетей, ісламських центрів, а також здійснює направлення імамів і теологів до різних країн Африки. Наприклад, у Малі Туреччина профінансувала зведення великої мечеті в престижному районі столиці Бамако, а також реставрувала історичну мечеть на батьківщині президента Ібрагіма Бубакара Кейти.

Відповідний підхід Туреччини не лише задовольняє релігійні потреби місцевих мусульманських громад, а й демонструє повагу до ісламу як важливого елементу культурної ідентичності. Це вигідно контрастує із секулярною політикою колишніх колоніальних держав, які часто ігнорували або маргіналізували релігійний компонент у своїй взаємодії з африканськими суспільствами. Спільна віра виступає своєрідною формою «м'якої сили», що сприяє зближенню Туреччини з мусульманськими регіонами континенту. Як зазначають дослідники, у Північній Африці та регіоні Африканського Рогу популярність Реджепа Таїпа Ердогана є особливо високою – місцеві громади симпатизують його риторичі щодо захисту мусульманських інтересів на глобальному рівні. Турецький лідер відкрито декларує намір позиціонувати Туреччину як захисника мусульманських спільнот від Сирії до Сахелю.

Дипломатична, гуманітарна та освітня складові. Загалом Туреччина продемонструвала глибоке розуміння антиколоніального наративу, який має особливе значення для країн і народів африканського континенту. Урядові представники та медіа активно використовують риторичу, що акцентує на історичній експлуатації Африки західними державами в межах їх імперіалістичних стратегій. У цьому контексті турецький підхід вигідно вирізняється на тлі американських, європейських та нових імперіалістичних моделей присутності в регіоні. Бізнесові та політичні ініціативи Туреччини зосереджені переважно на проєктах розвитку, культурній співпраці та підтримці локальних громад, що сприяє формуванню позитивного іміджу країни серед африканських партнерів.

Турецька влада неодноразово наголошувала, що конструє взаємовигідні та не експлуататорські відносини: у 2013 році тодішній прем'єр-міністр Ердоган під час візиту до Габону заявив, що «Африка належить африканцям, ми тут не заради вашого золота».

Турецьке керівництво послідовно наголошує на прагненні до побудови взаємовигідних і неексплуататорських відносин з африканськими країнами. У 2013 році, під час офіційного візиту до Габону, тодішній прем'єр-міністр Реджеп Таїп Ердоган заявив: «Африка належить африканцям, ми тут не заради вашого золота». Ця риторика є частиною ширшої стратегії, спрямованої на позиціонування Туреччини як альтернативного партнера, що діє на основі поваги до суверенітету, культурної самобутності та ідентичності африканських партнерів.

Перевагою Анкари в регіоні є наявність розгалуженої мережі дипломатичних представництв, яка наразі охоплює 44 посольства. С. Активна особиста дипломатія президента Реджепа Таїпа Ердогана, який за останні роки здійснив візити до тридцяти африканських країн, додатково посилює політичну присутність Анкари на континенті. Туреччина позиціонує себе як представник «глобального Півдня» та держава, що кидає виклик несправедливому світовому порядку. Зокрема, Ердоган активно просуває наратив «світ більший, ніж п'ять» – критику постійного членства обмеженого кола держав у Раді Безпеки ООН. Цей меседж знаходить особливий відгук в африканських країнах, які не представлені серед ключових центрів ухвалення глобальних рішень. Варто також враховувати, що держави Африки становлять приблизно 30% голосів у Генеральній Асамблеї ООН, що робить регіон стратегічно важливим для Туреччини в контексті мобілізації багатосторонньої підтримки її міжнародних ініціатив – подібно до підходу, який застосовує Китай.

Анкара відкрито критикує як історичні, так і сучасні прояви експлуатації Африки з боку західних держав, з особливим акцентом на Францію. У 2017 році, під час турне африканськими країнами, президент Реджеп Таїп Ердоган заявив: «Ми добре знаємо, хто грабував Африку», наголосивши, що турецький інтерес не має матеріалістичного характеру, і що «наші предки за всю тисячолітню історію не мали колоній в Африці». [2] Така пряма критика колоніалізму, поєднана з позиціонуванням Туреччини як «чистого» гравця, знаходить позитивний відгук серед африканської аудиторії. Антиімперіалістична та постколоніальна риторика Анкари стала важливим інструментом проєкції її «м'якої сили» на континенті. Історична пам'ять про колоніальне минуле сприяє формуванню прихильності до Туреччини як держави, що говорить мовою антиколоніальної солідарності.

Туреччина позиціонує себе як дипломатичний посередник і учасник миротворчих процесів на африканському континенті, бере активну участь у миротворчих місіях ООН, направляючи військовий контингент до Центральноафриканської Республіки, Малі, Південного Судану та інших країн. Крім того, Анкара уклала угоди про військову співпрацю з 22 державами Африки на південь від Сахари, що передбачає підготовку офіцерського складу, постачання військового обладнання та розвиток інфраструктури безпеки.

Сучасна Анкара ефективно апелює до відповідних історичних наративів: зокрема, офіційний сайт Міністерства закордонних справ Туреччини наголошує, що країна ніколи не була колонізатором щодо Африки, а навпаки – ототожнює себе з антиколоніальною солідарністю. Та не менш важливим є те, як африканські суспільства сприймають Туреччину крізь призму власної постколоніальної ідентичності. Для багатьох африканських лідерів і громадян Туреччина постає як партнер, який, принаймні на рівні риторики, демонструє увагу до потреб континенту та пропонує збалансовану альтернативу західним моделям взаємодії. Постколоніальна свідомість африканців сприяє відкритості до турецьких ініціатив, оскільки вони вписуються в наратив відновлення справедливості та поваги до суверенітету – на противагу менторському тону, характерному для колишніх метрополій.

Анкара інвестує в майбутні покоління та забезпечує культурно-релігійну присутність через освітні програми, релігійні установи та медіаресурси, адаптовані до африканської аудиторії. Просуванню турецького впливу слугує цілий арсенал державних та напівдержавних інститутів «м'якої сили».

Після спроби військового перевороту 2016 року уряд Туреччини заснував Фонд турецьких шкіл «Maarif», який розгорнув мережу освітніх закладів у багатьох країнах світу. Наразі «Maarif» керує 175 школами у понад 25 африканських державах. Ці заклади пропонують місцевій молоді турецьку освітню програму, сприяючи формуванню культурних зв'язків та позитивного іміджу Туреччини. Крім того, уряд щороку надає сотні стипендій – нині в турецьких університетах навчається близько 62 тисяч студентів з африканських країн. Випускники, які володіють турецькою мовою та мають позитивний досвід навчання, нерідко входять до еліти своїх держав і виступають як «агенти впливу» Анкари. [3]

Управління у справах релігій (Diyanet) також активно діє на африканському континенті. Одним із найпомітніших напрямів є будівництво мечетей: за кошти Туреччини зведено або відреставровано великі культові споруди у Гані, Джибуті, Малі, Чаді, Сомалі та інших країнах (зокрема, грандіозну мечеть у Джибуті, відкриту у 2019 році за участі президента Ердогана).

Крім того, Diyanet опікується релігійною освітою: запрошує африканських імамів на навчання до Туреччини та направляє власних теологів для викладання в африканських медресе. Турецький Червоний Півмісяць (аналог Червоного Хреста) забезпечує постачання продовольства та медикаментів у періоди гуманітарних криз. Під час пандемії коронавірусу Туреччина надсилала літаками засоби індивідуального захисту та ліки до десятків африканських країн, при цьому на пакуваннях розміщувалися гасла про дружбу і солідарність. [37]

Гуманітарна активність Туреччини має подвійний ефект. З одного боку, реальна допомога рятує життя та сприяє розвитку інфраструктури, що високо цінується африканськими суспільствами. З іншого – вона істотно зміцнює імідж Туреччини як щедрого й надійного партнера, який приходить на допомогу без політичних передумов.

Кейс-стаді: Сомалі як приклад реалізації турецької політики в Африці. Сомалі є найяскравішим прикладом реалізації Туреччиною політики співпраці з африканськими країнами, а також показником того, як цей підхід сприймається африканськими суспільствами. На початку 2010-х років Сомалі перебувала у стані глибокої кризи: десятиліття громадянської війни, слабка центральна влада та ізоляція з боку провідних держав, які здебільшого розглядали її як «failed state».

У 2011 році Сомалі опинилася на межі виживання через масштабний голод. Більшість світових лідерів остерігалися відвідувати країну, охоплену конфліктом, однак тодішній прем'єр-міністр Туреччини Реджеп Таїп Ердоган здійснив історичний візит до Могадішо – перший за кілька десятиліть візит неафриканського глави держави до Сомалі. Він прибув із гуманітарним вантажем та командою турецьких фахівців. Цей жест справив глибоке враження на місцеве населення.

Туреччина оперативно розгорнула програму допомоги: турецькі лікарі відкрили польові шпиталі, інженери розпочали відновлення доріг та об'єктів інфраструктури, сотні сомалійських пацієнтів були евакуйовані на лікування до Туреччини. За офіційними даними, Анкара надала понад 200 мільйонів доларів США на подолання наслідків голоду. Така турбота викликала глибоку вдячність серед сомалійців. Президент Сомалі Хасан Шейх Мохамуд назвав цей крок «початком нового братерства» для своєї країни. Туреччина здобула колосальний кредит довіри не лише в Сомалі, а й у ширшому африканському контексті. Один із сомалійців, який пережив ті події, згадував: «Жодна інша нація так не підтримала нас у тяжку годину, як Туреччина» [7].

У наступні роки Туреччина лише посилювала свою присутність у Сомалі, перетворивши цю країну на своєрідний «флагманський проєкт» в межах африканської політики. Гуманітарна допомога поступово трансформувалася у стратегічне партнерство, орієнтоване на відбудову державних інституцій та інфраструктури. Турецькі компанії отримали концесії на управління ключовими об'єктами: з 2014 року холдинг Albayrak керує портом Могадішо, а компанія FAVORI – міжнародним аеропортом. Ще у 2012 році Turkish Airlines стала першою великою авіакомпанією, що відкрила прямі рейси до Могадішо, з'єднавши Сомалі зі світом.

За рахунок турецьких грантів у столиці відкрито сучасну лікарню імені Ердогана, відремонтовано головні дороги, збудовано нові школи та студентські гуртожитки. У 2017 році Туреччина відкрила в Могадішо своє найбільше у світі закордонне посольство, а також військову базу. На базі щороку проходять підготовку сотні солдатів сомалійської національної армії – загалом уже навчено кілька тисяч військовослужбовців, що суттєво підвищило обороноздатність країни у боротьбі з місцевими терористичними угрупованнями. [8]

Важливо, що вся ця активність сприймається пересічними сомалійцями надзвичайно позитивно. Соціологічні опитування та масові настрої формують образ Туреччини як рятівника країни. Місцевий науковець Ях'я Амір зазначає: «Туреччина стоїть поруч із Сомалі, як ніхто інший. Вона – наш єдиний брат», адже інвестує та надає допомогу, незважаючи на всі ризики. За його словами, Сомалі тривалий час була подібна до єдиної дитини без братів, а з приходом Туреччини «ми відчули, що у нас з'явився брат, який мислить, як ми, і прагне бачити Сомалі мирною та успішною».

У відносинах між Сомалі та Туреччиною, по-перше, важливу роль відіграє фактор спільної релігії – обидві країни є мусульманськими, і допомога від «братів по вірі» сприймається психологічно легше, ніж від колишніх християнських колонізаторів. [43]

По-друге, Туреччина не висувала зверхніх умов і не намагалася втручатися у внутрішню політику Сомалі, як це робили окремі західні або близькосхідні гравці. Навпаки, вона послідовно підкреслювала суверенітет Сомалі та діяла «у братерській манері». За оцінками сомалійських оглядачів, тон турецької взаємодії суттєво відрізняється – менше бюрократії, більше поваги та конкретних дій.

По-третє, практичні результати турецької допомоги є очевидними: відновлений аеропорт, де приземляються літаки Turkish Airlines; сотні молодих офіцерів, які пройшли підготовку у турецьких інструкторів; нові лікарні та школи. Усе це формує відчуття реального прогресу, до якого доклалася дружна держава.

Кейс Сомалі демонструє, що Туреччина не обмежується благодійною діяльністю, а поєднує гуманітарні мотиви зі стратегічними інтересами. Анкара отримала в Сомалі плацдарм геополітичного впливу на вході до Червоного моря – регіону, що має ключове значення в умовах зростаючої конкуренції. Показовим є те, що проти турецької військової бази на острові Суакін у сусідньому Судані активно виступали Єгипет та Об'єднані Арабські Емірати. Водночас, на відміну від інших зовнішніх гравців, Туреччина здобуває регіональний вплив не через примус чи втручання, а через лояльність місцевого населення.

У грудні 2024 р. саме Туреччина виступила посередником між Сомалі та Ефіопією, ініціювавши «Анкарську декларацію» для мирного врегулювання спору щодо порту Бербера в самопроголошеному Сомаліленді.

Нещодавно підписані економічні угоди привернули увагу до зростаючої присутності Анкари в регіоні Африканського Рогу та ґрунтуються на тривалій історії турецької діяльності в цьому просторі. [8] Вони мають значний потенціал для розширення співпраці у сферах безпеки та економіки між Туреччиною та Сомалі, однак їх реалізація супроводжуватиметься суттєвими викликами. Конкуренція між великими державами за вплив у Могадішо, регіональні суперечності, проблеми безпеки та фрагментованість сомалійського уряду становлять серйозні перешкоди для ефективного втілення угод і для прагнення Туреччини відігравати більш активну роль у регіоні Африканського Рогу.

Протилежним прикладом ставлення інших держав до Сомалі є допис Дональда Трампа, опублікований у вересні 2025 року. У ньому країна була охарактеризована як така, що «...страждає від відсутності контролю з боку центрального уряду, постійної бідності, голоду, зростання тероризму, піратства, десятиліть громадянської війни, корупції та повсюдного насильства. 70% населення живе в умовах крайньої бідності та поширеної нестачі їжі. Сомалі постійно входить до числа найбільш корумпованих країн світу, де процвітають хабарництво, розкрадання та недієздатний уряд». Конфронтаційне й принизливе повідомлення містило узагальнення, емоційні звинувачення та персоналізацію проблем країни через згадку конгрессменом сомалійського походження Ільхан Омар. Жорстка стигматизація, спрямована на внутрішню аудиторію, може принести Трампу короткострокові політичні дивіденди у США, однак у довгостроковій перспективі вона здатна завдати шкоди американському впливу в регіонах, де США змагаються з Туреччиною, Китаєм та Росією за довіру місцевих еліт і суспільств.

Медійна складова. У медійному полі успіхи Анкари та президента Ердогана активно висвітлюються низкою турецьких та протурецьких видань. Усвідомлюючи силу інформаційного впливу, Туреччина створює спеціалізовані медіапродукти, орієнтовані на африканську аудиторію. У 2023 році державний мовник TRT запустив цифровий канал TRT Afrika, який транслює новини поширеними в Африці мовами – англійською, французькою, суахілі та хауса. У 2025 році відкрито окремий канал TRT Somali, що мовить сомалійською. Метою цих каналів є стати альтернативою західним медіа та зміцнити культурні й дипломатичні зв'язки шляхом поширення турецької точки зору серед африканських глядачів.

Туреччина активно сприяє формуванню альтернативного інформаційного наративу, допомагаючи «розповідати африканську історію» не очима колишніх колонізаторів, а з позиції дружнього мусульманського народу. Окрім TRT, значну увагу приділено діяльності інформаційного агентства Anadolu, яке поширює новини французькою, англійською, арабською та суахілі, часто висвітлюючи позитивні приклади співпраці. У 2022 році відбувся перший Форум медіа «Туреччина – Африка», на якому представники турецької сторони навчали африканських журналістів методам протидії дезінформації та закликали до налагодження співпраці з турецькими медіа. Інформаційний вплив доповнює загальну стратегію Туреччини: він формує образ Анкари як партнера і захисника, а не як зовнішнього хижака.

Офіційні та дружні до Анкари майданчики ведуть багатомовну комунікацію, таргетовану на ключові африканські аудиторії: TRT Afrika з 2023 року працює англійською, французькою, суахілі та хауса, позиціонуючи себе під гаслом «Africa as it is» — «Африка як вона є». Державний мовник *Anadolu Agency* заснував регіональні бюро (зокрема в Аддіс-Абебі) й виокремлює африканську проблематику як окремий пріоритет з 2010-х. [26]

Одним з важливих протурецьких інтернет-ресурсів є Clash Report, який постійно публікує зведені інформативні звіти стосовно африканських конфліктів. Clash Report працює у Telegram та X англійською, турецькою, французькою та арабською. Починаючи з літа 2025 року, спільнота системно публікує щодотижневі «Africa Bulletin» з безпековим ухилом, підсвічуючи «дружні» сюжети (на кшталт турецьких програм у Сомалі) та критикуючи конкурентів (РФ/ОАЕ).

Турецька інформаційна стратегія апелює до постколоніальної ідентичності африканських суспільств через спеціалізовані канали комунікації та наративи:

- «Деколонізація медіа»: канал TRT Afrika відкрито заявляє про намір «показувати Африку

такою, якою вона є та виправляти західні викривлення».

- «Суб'єктність Африки» у великих інфраструктурних сюжетах: наприклад, звіт про коридор Лобіто в Анголі та Демократичній Республіці Конго подається як приклад багатопольної конкуренції між США/ЄС та КНР, де африканські держави виступають не лише об'єктами, а й суб'єктами формування порядку денного.

Медійна активність Туреччини в Африці через багатомовні канали комунікації, апеляцію до постколоніальних наративів та просування альтернативного бачення регіональних процесів формує образ надійного партнера, здатного конкурувати з традиційними глобальними гравцями. Вона інтегрується у ширшу стратегію м'якої сили, спрямовану на здобуття довіри африканських суспільств та зміцнення геополітичних позицій Анкари.

Геополітичні наративи та критика турецької стратегії в Африці. Зростання політичної та економічної участі Туреччини в Африці з початку 2000-х років викликає неоднозначні реакції. Анкара позиціонує свою присутність як партнерство на основі принципу «win-win» та антиколоніальної солідарності, проте критики з різних геополітичних таборів висловлюють застереження та скепсис. Ця критика часто відображає суперницькі інтереси та наративи відповідних акторів – від Росії та Китаю до західних, арабських і незалежних спостерігачів.

Російські посадовці, аналітики та коментатори, пов'язані з державними структурами, часто подають африканський вектор Туреччини у критичному світлі, розглядаючи його як конкурентний виклик інтересам Російської Федерації. Поширений російський наратив трактує активність Анкари в Африці як прояв неоосманського розширення. Згідно з цим підходом, правляча проісламістська АҚР нібито плекає імперські амбіції щодо відновлення впливу в колишніх османських зонах, зокрема в Північній та Східній Африці.

Промосковські критики часто наголошують на тому, що дії Туреччини суперечать стратегічним інтересам Росії в Африці. Зокрема, у Лівії турецьке військо втручання на боці уряду в Тріполі зірвало бажаний для Москви результат, а згодом Анкара навіть розпочала спроби кооперації з попереднім союзником РФ, генералом Хафтаром, через угоди щодо озброєнь та інвестицій. Російські аналітики описують Туреччину як актора, що «стає Росії на заваді» в Африці, звинувачуючи її в опортуністичному переманюванні партнерів Москви та підриві російського впливу в регіоні.

Деякі російські експерти схильні применшувати здатність Туреччини підтримувати довгострокову залученість в Африці. Вони акцентують на обмежених фінансових та матеріальних ресурсах Анкари, стверджуючи, що «щоб стати лідером на континенті, потрібні інвестиції, які Туреччина не може собі дозволити». Така риторика відображає не лише економічний скепсис, а й геополітичне роздратування – Туреччина дедалі частіше сприймається як конкурент, що порушує усталений баланс сил у регіоні.

Китайські коментатори також нерідко знецінюють вплив Туреччини в Африці, порівнюючи його з масштабами китайської присутності. Хоч Анкара демонструє зростання у сфері торгівлі та інвестицій, китайські аналітики наголошують, що Африка становить лише незначну частку її зовнішньоекономічної діяльності. Підкреслюючи статус Туреччини як другорядного гравця (приблизно \$40 млрд торгівлі з Африкою проти близько \$254 млрд у Китаю у 2021 році), китайські наративи неявно формують образ турецького впливу як обмеженого та ситуативного.

У міру того, як Туреччина «тихо відвойовує» вплив на континенті, китайські спостерігачі визнають зростання конкуренції у сферах будівництва, інфраструктури та оборони. У стратегічному дискурсі КНР здатність Анкари випереджати китайських претендентів – як у випадку з угандійською залізницею чи портами в Західній Африці – пояснюється більш гнучкими фінансовими механізмами та активнішим залученням місцевої робочої сили. У результаті Туреччину дедалі частіше змальовують як опортуністичного конкурента, чий наступ ускладнює реалізацію китайського порядку денного в Африці. [28]

Китайські наративи також акцентують на періодичних зіткненнях між інтересами Анкари та Пекіна. Зокрема, згадується, що Туреччина не вагалася відкрито критикувати Китай – наприклад, коли президент Ердоган назвав ставлення КНР до уйгурів «майже геноцидом». Такі заяви сприймаються в Пекіні з настороженістю, підживлюючи уявлення про те, що Туреччина приносить до Африки ідеологічні чинники – політичний іслам, тюркську солідарність – які контрастують із китайським прагматичним підходом «спочатку розвиток». Китайські аналітики також відзначають, що Ердоган часто позиціонує Туреччину як «третій шлях» – альтернативу як західному лібералізму, так і китайській моделі, спираючись на ісламські зв'язки та культурну близькість.

Західні спостерігачі стверджують, що африканський курс Туреччини зумовлений не альтруїзмом, а гегемоністською амбіцією. Особливо гучною є французька критика: президент Еммануель Макрон звинувачував Туреччину в «імперських нахилах» в Африці. Він засуджував турецькі військові інтервенції (наприклад, у Лівії та Сирії) як порушення міжнародних зобов'язань і загрозу регіональній

стабільності. Критики посиляються на порушення ембарго ООН на постачання зброї в Лівію та твердять, що дії Анкари «не йдуть на користь стабільності регіону». [36]

Дедалі більше занепокоєння викликає ймовірність того, що турецький вплив може спричинити знецінення ліберальних норм – зокрема, через поширення політичного ісламу. У західних аналітичних центрах існує побоювання, що союз Анкари з ісламістськими рухами, а також її власна демократична відкат означають експорт антиліберальної моделі, яка підриває продемократичний порядок денний Заходу.

Західні коментатори часто наголошують, що Туреччина активно шукає голоси в ГА ООН, доступ до ресурсів і ринків. Критики зауважують, що такий *quid-pro-quo* може тиснути на африканські держави, стимулюючи їхнє мовчання щодо спірних дій Туреччини (наприклад, у курдському питанні) в обмін на щедрість Анкари. Окрім того, правозахисні організації Заходу наголошують, що турецькі партнерства (скажімо, з колишнім режимом у Судані або угрупованнями в Лівії) часто ігнорують питання врядування й фактично підтримують авторитарних лідерів, якщо ті лояльні до Анкари.

Регіональні суперники Туреччини – як-от країни Затоки та Єгипет – належать до найжорсткіших критиків її ролі в Африці. Арабські публіцисти та посадовці часто описують африканський курс Анкари як спробу воскресити османське домінування над арабськими землями. Суперники по Перській затоці (Саудівська Аравія, ОАЕ) та Єгипет відкрито попереджають, що дії Ердогана відображають неоосманський реваншизм.

Наратив посилюється після активізації Туреччини на Африканському Розі (Сомалі, Судан, Еритрея) – регіоні історичних османських зв'язків. Наприклад, еміратські й саудівські медіа, реагуючи на турецьку угоду з Суданом у 2017-му, таврували це як «турецьку експансію» і натякали, що Анкара прагне оточити арабські держави базами на Червоному морі.

Арабські критики стверджують, що турецькі інтервенції в африканські конфлікти підривають безпеку арабських держав. Єгипет, приміром, розцінив військову підтримку Анкарою уряду Тріполі як пряму загрозу своїм інтересам у Лівії. Каїр (і союзники на кшталт ОАЕ) розносили Анкару за «втручання на боці неправильної сторони» у громадянській війні, звинувачуючи її у підтримці ісламістських фракцій, ворожих до арабської стабільності. Режими на Близькому Сході змальовують Туреччину як *експортера політичного ісламу* під виглядом допомоги, що підриває секулярні чи про-затоківські еліти. Така оптика бачить у стратегії Анкари в Африці прямий ідеологічний і стратегічний наступ на близькосхідний статус-кво.

Арабські оглядачі підкреслюють, що Туреччина наростила присутність у Сомалі щоб створити маріонеткову державу на узбережжі Червоного моря, щоб розширити флот і загрожувати арабським судноплавним шляхам. Конкуруючі арабські сили відповіли симетрично: ОАЕ збільшили допомогу Сомаліленду та Джибуті, аби врівноважити Туреччину в Сомалі. У підсумку арабські видання подають це як свідчення, що африканська ініціатива Анкари є лиш частиною ширшої гри за вплив, а не чистим альтруїзмом.

Незалежні аналітики, включно з африканськими науковцями, неурядовими аналітичними центрами й представниками громадянського суспільства – подають більш змішану, часто прагматичну оцінку турецької присутності. Так відзначають, що турецькі фірми часто фокусуються на секторах, де Туреччина отримує важелі: будівництво аеропортів і портів, якими згодом керують турецькі оператори; угоди щодо видобутку сировини під потреби турецької економіки.

Враховуючи внутрішній авторитарний зсув Туреччини останнього десятиліття, незалежні коментатори також побоюються експорту авторитаризму. Поєднання сильної президентської вертикалі, релігійного націоналізму та державного контролю над медіа може заохочувати подібні тенденції у країнах-партнерах. Крім того, розширення медійної присутності Туреччини в Африці розцінюється як продовження державної пропаганди: турецькі канали рідко публікують критичні матеріали щодо африканської чи турецької влади, натомість формують позитивний образ Туреччини та її партнерів. Цей «некритичний наратив», на їх думку, позбавляє африканські суспільства неупередженої інформації та працює на «підфарбовування» іміджу урядів-партнерів – отже, виникають питання, чи справді африканський медіасектор виграє від турецької участі. Серед засторог – те, що вплив Анкари може зсунути баланс інформації й влади у бік, що не обов'язково відповідає інтересам демократичної підзвітності або місцевих громад.

Деякі африканські лідери відкрито критикували Туреччину за те, що вона не повністю виконує свої зобов'язання. Так, Нкосазана Дламини-Зума, тодішня голова Комісії Африканського Союзу, на форумі «Туреччина – Африка» у 2014 році заявила, що багато з обіцянок 2008-го залишаються невиконаними.

Африканські коментатори часто наголошують, що Туреччина, хоча й бажаний інвестор, але лише один із численних зовнішніх гравців. Вони закликають до тверезої оцінки: внесок Анкари (школи, лікарні, торговельні угоди) цінується, проте не є панацеєю від проблем континенту. Деякі зазначають,

що турецька участь зосереджена у певних регіонах і переважно приносить користь країнам, що мають стратегічну цінність для Анкари, а не всьому континенту.

Таким чином, турецька експансія в Африці дедалі більше стає об'єктом геополітичної конкуренції та ідеологічного протистояння. Незважаючи на заявлену риторику партнерства, її сприйняття різними акторами коливається від прагматичного інтересу до стратегічної підозри, що утворює складний контекст для інтерпретацій і реакцій.

Висновки. Постколоніальна ідентичність африканських суспільств відіграє ключову роль у формуванні сприятливого середовища для турецької присутності на континенті. Туреччина ефективно апелює до антиколоніального наративу, позиціонує себе як «рівного партнера», що не мала колоніального минулого в Африці. Такий підхід сприяє легітимації її дипломатичних, гуманітарних та культурних ініціатив, особливо в мусульманських регіонах, де релігійна спільність посилює довіру до політики Анкари.

Інструменти «м'якої сили», які застосовує Туреччина, охоплюють широкий спектр – від гуманітарної допомоги, освітніх програм, культурної дипломатії та медійної активності до релігійного партнерства. Їхня ефективність проявляється у зростанні кількості дипломатичних представництв, розширенні економічної співпраці, формуванні позитивного іміджу Туреччини серед африканських еліт і суспільств, а також у здобутті підтримки на міжнародних форумах. Турецька стратегія демонструє гнучкість і здатність адаптуватися до локальних потреб, що вигідно вирізняє її серед інших глобальних акторів.

Кейс Сомалі є показовим прикладом реалізації турецької стратегії в Африці. Туреччина успішно поєднала гуманітарну допомогу з інфраструктурними проєктами, безпековою співпрацею та культурною присутністю, що дозволило їй здобути глибоку довіру місцевого населення. Турецька модель демонструє, що синергія практичної допомоги з повагою до суверенітету та ідентичності може стати високоефективним інструментом геополітичного впливу.

Зростання турецької присутності в Африці супроводжується конкуренцією та критикою з боку інших глобальних і регіональних акторів. Росія, Китай, Франція, країни Затоки та незалежні аналітики висловлюють застереження щодо мотивів і наслідків турецької стратегії. Частина критики стосується можливого експорту авторитаризму, політичного ісламу та прагнення до геополітичного реваншизму. Водночас така критика свідчить про зростаючу вагу Туреччини як актора, здатного впливати на баланс сил у регіоні, що підтверджує стратегічну значущість її африканського курсу.

Африканський регіон стає дедалі більш привабливим для широкого кола держав і недержавних акторів міжнародних відносин – неурядових організацій, аналітичних центрів, дослідницьких ініціатив, медіа та транснаціональних корпорацій.

16 липня 2025 року Офіс Президента України провів координаційну зустріч експертів і дослідників Африканського континенту в контексті створення постійної платформи діалогу для обговорення напрямів розвитку відносин між Україною та країнами Африки. Ключовою темою обговорення стало формування практичних інструментів для реалізації українських інтересів у країнах Африки через взаємодію в політичній, безпековій, економічній, освітній, аграрній і культурній сферах. [33]

Під час зустрічі учасники також обговорили особливості взаємодії з регіонами Сахелю, Західної, Східної, Центральної та Північної Африки, а також перспективи співпраці з ключовими державами континенту та регіональними об'єднаннями, зокрема Африканським Союзом.

Особливої уваги заслуговує досвід Турецької Республіки у розбудові мережі дипломатичних установ, напівформальних зв'язків та торговельних підприємств, який може стати надзвичайно важливим для формування національної стратегії співпраці з Африкою. Цей досвід є цінним у двох аспектах: по-перше, з огляду на хронологічну динаміку, адже інтенсивна взаємодія Туреччини з африканськими країнами розгортається переважно протягом останніх двадцяти років; по-друге, як приклад «роботи з нуля», оскільки на початку відповідних ініціатив інтереси Анкари в регіоні були мінімальними.

На відміну від Китаю, який володіє значно більшими ресурсами, або Російської Федерації, що спирається на розгалужену та інституціоналізовану мережу контактів, успадковану з часів Радянського Союзу, Україна змушена фактично «перевідкривати» Африку – починаючи майже з нуля. У цьому контексті досвід Туреччини може слугувати джерелом практичних орієнтирів і наративів, корисних для формування ефективної стратегії взаємодії з африканськими країнами.

Література

1. Turkey builds embassies across Africa as Erdogan boosts influence. African Business. 2021. 8 March. URL: <https://african.business/2021/03/trade-investment/turkey-builds-embassies-across-africa-as-erdogan-boosts-influence> (дата звернення: 03.01.2026).

2. Erdogan: We know very well who exploited Africa. Anadolu Agency. 2017. 25 January. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/erdogan-we-know-very-well-who-exploited-africa/734731> (дата звернення: 03.01.2026).
3. Turkey's influence in Africa on the rise. Anadolu Agency. 2021. 21 October. URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkeys-influence-in-africa-on-the-rise/2399194> (дата звернення: 03.01.2026).
4. Sevcen S., Turan I. Türkiye–Africa Media Summit kicks off in Istanbul. Anadolu Agency. 2022. 25 May. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-africa-media-summit-kicks-off-in-istanbul/2597014> (дата звернення: 03.01.2026).
5. Türkiye a factor in rising anti-colonial sentiment in West Africa, says expert. Anadolu Agency. 2023. 23 October. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-a-factor-in-rising-anti-colonial-sentiment-in-west-africa-says-expert/2960801> (дата звернення: 03.01.2026).
6. Somali academician hails Türkiye as “only brother” in Somali development. Anadolu Agency. 2024. 3 January. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/somali-academician-hails-turkiye-as-only-brother-in-somali-development/3685094> (дата звернення: 03.01.2026).
7. AA officially inaugurates Ethiopia regional bureau. Anadolu Agency. URL: <https://www.aa.com.tr/en/archive/aa-officially-inaugurates-ethiopia-regional-bureau> (дата звернення: 03.01.2026).
8. Baez K. Turkey signed two major deals with Somalia. Will it be able to implement them? Atlantic Council – TurkeySource. 2024. 18 June. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/turkey-signed-two-major-deals-with-somalia-will-it-be-able-to-implement-them> (дата звернення: 03.01.2026).
9. To counter Chinese and Russian influence in Africa, Turkey could be a decisive ally for the US and Europe. Atlantic Council – AfricaSource. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/to-counter-chinese-and-russian-influence-in-africa-turkey-could-be-a-decisive-ally-for-the-us-and-europe> (дата звернення: 03.01.2026).
10. World Africa. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-65671723> (дата звернення: 03.01.2026).
11. Blank S. Russia struggles for hearts and minds in Global South (Part one). Jamestown Foundation. 2023. 27 October. URL: <https://jamestown.org/program/russia-struggles-for-hearts-and-minds-in-global-south-part-one> (дата звернення: 03.01.2026).
12. Kirişçi K. Turkey and the new scramble for Africa: Ottoman designs or unfounded fears. Brookings Institution. 2022. 28 February. URL: <https://www.brookings.edu/articles/turkey-and-the-new-scramble-for-africa-ottoman-designs-or-unfounded-fears> (дата звернення: 03.01.2026).
13. Sources of weapons for terrorist organizations in Africa. Clash Report. 2024. PDF.
14. Sudan's genocidal militias: Rapid Support Forces. Clash Report. 2024. PDF.
15. Africa Bulletin: Africa Security Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 25 July – 1 August.
16. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 2–8 August.
17. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 9–16 August.
18. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 16–23 August.
19. Kemal L., Kurunç K., Gencer S. Geopolitical rivalry and strategic infrastructure in Africa: The Lobito Corridor. Clash Report. 2025.
20. Türkiye's TRT Africa opens with ambition to show “real face” of continent. Daily Sabah. 2023. 1 April. URL: <https://www.dailysabah.com/politics/turkeyes-trt-africa-opens-with-ambition-to-show-real-face-of-continent/news> (дата звернення: 03.01.2026).
21. Eyrice Tepeciklioğlu Ö., Vreÿ F., Baser B. Turkey–Africa relations. Наукова стаття. 2023.
22. Grigoriadis I. N., Fusiek D. A. Turkey's “anti-colonial” pivot to Mali: French–Turkish competition and the role of the European Union in the Sahel. Policy Paper No. 91/2022. ELIAMEP, 2022. URL: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2022/01/Policy-paper-91-final.pdf> (дата звернення: 03.01.2026).
23. Parens R., Plichta M. Turkey's return to Africa. Foreign Policy Research Institute. 2025. 10 March. URL: <https://www.fpri.org/article/2025/03/turkeys-return-to-africa> (дата звернення: 03.01.2026).
24. Turkey expands media influence in Africa with TRT Somali launch. Hiiraan Online. 2025. 14 March. URL: https://www.hiiraan.com/news4/2025/Mar/200761/turkey_expands_media_influence_in_africa_with_trt_somali_launch.aspx (дата звернення: 03.01.2026).
25. Beyond colonialism: Türkiye's unique approach to Africa. Inclusive Society Institute. URL: <https://www.inclusivesociety.org.za/post/beyond-colonialism-turkiye-s-unique-approach-to-africa> (дата звернення: 03.01.2026).
26. Head of Communications Altun addresses Türkiye–Africa Media Forum. Directorate of

Communications, Republic of Türkiye. 2022. 25 May. URL: <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/head-of-communications-altun-addresses-turkiye-africa-media-forum> (дата звернення: 03.01.2026).

27. Director of Communications Altun: “TRT Afrika will play a significant role in informing the globe about the continent”. Directorate of Communications, Republic of Türkiye. 2023. 31 March. URL: <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/director-of-communications-altun-trt-afrika-will-play-a-significant-role-in-informing-the-globe-about-the-continent> (дата звернення: 03.01.2026).

28. Madrid-Morales D., Börekçi S. та ін. How China, Turkey and Russia influence media in Africa. Konrad-Adenauer-Stiftung, 2021. URL: <https://www.kas.de/documents/285576/0/How%2BChina%2C%2BTurkey%2Band%2BRussia%2Binfluence%2Bmedia%2Bin%2BAfrica.pdf> (дата звернення: 03.01.2026).

29. Çavuşoğlu M. Turkey–Africa: Solidarity and partnership. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. URL: https://www.mfa.gov.tr/turkey_africa_solidarity-and-partnership.en.mfa (дата звернення: 03.01.2026).

30. Turkey and Africa. Аналітична записка. National Institute for Strategic Studies. 2025. 5 March. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_turechchina_afrika_eng_050325.pdf (дата звернення: 03.01.2026).

31. Turkey secures exceptional rights in Somalia oil agreement, documents show. Nordic Monitor. 2025. 9 April. URL: <https://nordicmonitor.com/2025/04/turkey-secures-exceptional-rights-in-somalia-oil-agreement-documents-show> (дата звернення: 03.01.2026).

32. Bacchi E. A timeline of the Turkish Africa policy. Observatoire de la vie politique turque. 2015. 28 July. URL: <https://ovipot.hypotheses.org/13639> (дата звернення: 03.01.2026).

33. В Офісі Президента відбулася зустріч експертів і дослідників Африканського континенту. Офіс Президента України. 2025. 16 липня. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidenta-vidbulasya-zustrich-ekspertiv-i-doslidnik-99045> (дата звернення: 03.01.2026).

34. Turkey–Erdogan in Africa. Politics Today. URL: <https://politicstoday.org/turkey-erdogan-in-africa> (дата звернення: 03.01.2026).

35. Ajakaiye S. Africa Finance Corp, Italy sign \$320 million deal to bolster Lobito funding. Reuters. 2025. 5 June. URL: <https://www.reuters.com/world/africa/africa-finance-corp-sign-320-million-deal-with-italy-bolster-lobito-funding-2025-06-05> (дата звернення: 03.01.2026).

36. Willsher K. Macron criticises Turkey’s “imperial inclinations” as row between countries escalates. The Guardian. 2020. 1 November. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/01/macron-criticises-turkeys-imperial-inclinations-as-row-between-countries-escalates> (дата звернення: 03.01.2026).

37. Turkey and AfCFTA Secretariat signed MoU during 3rd Turkey–Africa Partnership Summit. The Panafricanist. 2021. 20 December. URL: <https://thepanafricanist.com/turkey-and-afcfta-secretariat-signed-mou-during-3rd-turkey-africa-partnership-summit> (дата звернення: 03.01.2026).

38. Mwongeli S. Why Türkiye’s “win-win” ties with African countries are flourishing. TRT Afrika. 2025. 11 August. URL: <https://www.trtafrika.com/english/article/04f51bf96e60> (дата звернення: 03.01.2026).

39. Somali army inaugurates new Turkish-built base in Mogadishu. TRT Afrika. 2025. 13 August. URL: <https://www.trtafrika.com/english/article/3cc1e153ee1f> (дата звернення: 03.01.2026).

40. How Türkiye became a key player in Africa. TRT World. Відео. YouTube. 2025. 10 September. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CdIVQ58KtKU> (дата звернення: 03.01.2026).

41. Why African students choose Türkiye. TRT Afrika. Відео. YouTube. 2025. 15 September. URL: https://www.youtube.com/watch?v=w_c8ufO5R6o (дата звернення: 03.01.2026).

42. China’s media propaganda in Africa: A strategic assessment. United States Institute of Peace. 2023. March. URL: <https://www.usip.org/publications/2023/03/chinas-media-propaganda-africa-strategic-assessment> (дата звернення: 03.01.2026).

43. Levy I. Halt jihadist advance in Somalia: Work with Turkey and UAE. Washington Institute for Near East Policy. 2025. 20 August. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/halt-jihadist-advance-somalia-work-turkey-and-uae> (дата звернення: 03.01.2026).

44. Yavuz H. M., Öztürk A. E. Turkish secularism and Islam under the reign of Erdoğan. Southeast European and Black Sea Studies. 2019. Vol. 19, No. 1. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1580828>.

References

1. Turkey builds embassies across Africa as Erdogan boosts influence. African Business. 2021. 8 March. URL: <https://african.business/2021/03/trade-investment/turkey-builds-embassies-across-africa-as-erdogan-boosts-influence> (accessed: 03.01.2026).

2. Erdogan: We know very well who exploited Africa. Anadolu Agency. 2017. 25 January. URL: <https://>

www.aa.com.tr/en/africa/erdogan-we-know-very-well-who-exploited-africa/734731 (accessed: 03.01.2026).

3. Turkey's influence in Africa on the rise. Anadolu Agency. 2021. 21 October. URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkeys-influence-in-africa-on-the-rise/2399194> (accessed: 03.01.2026).

4. Sevensan S., Turan I. Türkiye–Africa Media Summit kicks off in Istanbul. Anadolu Agency. 2022. 25 May. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-africa-media-summit-kicks-off-in-istanbul/2597014> (accessed: 03.01.2026).

5. Türkiye a factor in rising anti-colonial sentiment in West Africa, says expert. Anadolu Agency. 2023. 23 October. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkiye-a-factor-in-rising-anti-colonial-sentiment-in-west-africa-says-expert/2960801> (accessed: 03.01.2026).

6. Somali academician hails Türkiye as “only brother” in Somali development. Anadolu Agency. 2024. 3 January. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/somali-academician-hails-turkiye-as-only-brother-in-somali-development/3685094> (accessed: 03.01.2026).

7. AA officially inaugurates Ethiopia regional bureau. Anadolu Agency. URL: <https://www.aa.com.tr/en/archive/aa-officially-inaugurates-ethiopia-regional-bureau> (accessed: 03.01.2026).

8. Baez K. Turkey signed two major deals with Somalia. Will it be able to implement them? Atlantic Council – TurkeySource. 2024. 18 June. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/turkey-signed-two-major-deals-with-somalia-will-it-be-able-to-implement-them> (accessed: 03.01.2026).

9. To counter Chinese and Russian influence in Africa, Turkey could be a decisive ally for the US and Europe. Atlantic Council – AfricaSource. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/to-counter-chinese-and-russian-influence-in-africa-turkey-could-be-a-decisive-ally-for-the-us-and-europe> (accessed: 03.01.2026).

10. World Africa. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-65671723> (accessed: 03.01.2026).

11. Blank S. Russia struggles for hearts and minds in Global South (Part one). Jamestown Foundation. 2023. 27 October. URL: <https://jamestown.org/program/russia-struggles-for-hearts-and-minds-in-global-south-part-one> (accessed: 03.01.2026).

12. Kirisci K. Turkey and the new scramble for Africa: Ottoman designs or unfounded fears. Brookings Institution. 2022. 28 February. URL: <https://www.brookings.edu/articles/turkey-and-the-new-scramble-for-africa-ottoman-designs-or-unfounded-fears> (accessed: 03.01.2026).

13. Sources of weapons for terrorist organizations in Africa. Clash Report. 2024. PDF.

14. Sudan's genocidal militias: Rapid Support Forces. Clash Report. 2024. PDF.

15. Africa Bulletin: Africa Security Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 25 July – 1 August.

16. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 2–8 August.

17. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 9–16 August.

18. Africa Bulletin: Africa Security, Diplomacy, and Trade Brief. Clash Report Regional Studies. 2025. 16–23 August.

19. Kemal L., Kurunc K., Gencer S. Geopolitical rivalry and strategic infrastructure in Africa: The Lobito Corridor. Clash Report. 2025.

20. Türkiye's TRT Africa opens with ambition to show “real face” of continent. Daily Sabah. 2023. 1 April. URL: <https://www.dailysabah.com/politics/turkeyes-trt-africa-opens-with-ambition-to-show-real-face-of-continent/news> (accessed: 03.01.2026).

21. Eyrice Tepeciklioğlu O., Vreÿ F., Baser B. Turkey–Africa relations. Naukova stattia. 2023.

22. Grigoriadis I. N., Fusiek D. A. Turkey's “anti-colonial” pivot to Mali: French–Turkish competition and the role of the European Union in the Sahel. Policy Paper No. 91/2022. ELIAMEP, 2022. URL: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2022/01/Policy-paper-91-final.pdf> (accessed: 03.01.2026).

23. Parens R., Plichta M. Turkey's return to Africa. Foreign Policy Research Institute. 2025. 10 March. URL: <https://www.fpri.org/article/2025/03/turkeys-return-to-africa> (accessed: 03.01.2026).

24. Turkey expands media influence in Africa with TRT Somali launch. Hiiraan Online. 2025. 14 March. URL: https://www.hiiraan.com/news4/2025/Mar/200761/turkey_expands_media_influence_in_africa_with_trt_somali_launch.aspx (accessed: 03.01.2026).

25. Beyond colonialism: Türkiye's unique approach to Africa. Inclusive Society Institute. URL: <https://www.inclusivesociety.org.za/post/beyond-colonialism-turkiye-s-unique-approach-to-africa> (accessed: 03.01.2026).

26. Head of Communications Altun addresses Türkiye–Africa Media Forum. Directorate of Communications, Republic of Türkiye. 2022. 25 May. URL: <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/head-of-communications-altun-addresses-turkiye-africa-media-forum> (accessed: 03.01.2026).

27. Director of Communications Altun: “TRT Afrika will play a significant role in informing the globe about the continent”. Directorate of Communications, Republic of Türkiye. 2023. 31 March. URL: <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/director-of-communications-altun-trt-afrika-will-play-a-significant-role-in-informing-the-globe-about-the-continent> (accessed: 03.01.2026).
28. Madrid-Morales D., Börekeçi S. ta in. How China, Turkey and Russia influence media in Africa. Konrad-Adenauer-Stiftung, 2021. URL: <https://www.kas.de/documents/285576/0/How%2BChina%2C%2BTurkey%2Band%2BRussia%2Binfluence%2Bmedia%2Bin%2BAfrica.pdf> (accessed: 03.01.2026).
29. Cavusoglu M. Turkey–Africa: Solidarity and partnership. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. URL: https://www.mfa.gov.tr/turkey_africa_-solidarity-and-partnership.en.mfa (accessed: 03.01.2026).
30. Turkey and Africa. Analitichna zapyska. National Institute for Strategic Studies. 2025. 5 March URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_turechchina_afrika_eng_050325.pdf (accessed: 03.01.2026).
31. Turkey secures exceptional rights in Somalia oil agreement, documents show. Nordic Monitor. 2025. 9 April. URL: <https://nordicmonitor.com/2025/04/turkey-secures-exceptional-rights-in-somalia-oil-agreement-documents-show>(accessed: 03.01.2026).
32. Bacchi E. A timeline of the Turkish Africa policy. Observatoire de la vie politique turque. 2015. 28 July. URL: <https://ovipot.hypotheses.org/13639> (accessed: 03.01.2026).
33. V Ofisi Prezydenta vidbulasia zustrich ekspertiv i doslidnykiv Afrykansko kontynentu. Ofis Prezydenta Ukrainy. 2025. 16 July. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidenta-vidbulasya-zustrich-ekspertiv-i-doslidnyk-99045> (accessed: 03.01.2026).
34. Turkey–Erdogan in Africa. Politics Today. URL: <https://politicstoday.org/turkey-erdogan-in-africa> (accessed: 03.01.2026).
35. Ajakaiye S. Africa Finance Corp, Italy sign \$320 million deal to bolster Lobito funding. Reuters. 2025. 5 June. URL: <https://www.reuters.com/world/africa/africa-finance-corp-sign-320-million-deal-with-italy-bolster-lobito-funding-2025-06-05> (accessed: 03.01.2026).
36. Willsher K. Macron criticises Turkey’s “imperial inclinations” as row between countries escalates. The Guardian. 2020. 1 November. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/01/macron-criticises-turkeys-imperial-inclinations-as-row-between-countries-escalates> (accessed: 03.01.2026).
37. Turkey and AfCFTA Secretariat signed MoU during 3rd Turkey–Africa Partnership Summit. The Panafricanist. 2021. 20 December. URL: <https://thepanafricanist.com/turkey-and-afcfta-secretariat-signed-mou-during-3rd-turkey-africa-partnership-summit> (accessed: 03.01.2026).
38. Mwongeli S. Why Türkiye’s “win-win” ties with African countries are flourishing. TRT Afrika. 2025. 11 August. URL: <https://www.trtafrika.com/english/article/04f51bf96e60> (accessed: 03.01.2026).
39. Somali army inaugurates new Turkish-built base in Mogadishu. TRT Afrika. 2025. 13 August. URL: <https://www.trtafrika.com/english/article/3cc1e153ee1f> (accessed: 03.01.2026).
40. How Türkiye became a key player in Africa. TRT World. Video. YouTube. 2025. 10 September. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CdIVQ58KtKU> (accessed: 03.01.2026).
41. Why African students choose Türkiye. TRT Afrika. Video. YouTube. 2025. 15 September. URL: https://www.youtube.com/watch?v=w_c8ufO5R6o (accessed: 03.01.2026).
42. China’s media propaganda in Africa: A strategic assessment. United States Institute of Peace. 2023. March. URL: <https://www.usip.org/publications/2023/03/chinas-media-propaganda-africa-strategic-assessment> (accessed: 03.01.2026).
43. Levy I. Halt jihadist advance in Somalia: Work with Turkey and UAE. Washington Institute for Near East Policy. 2025. 20 August. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/halt-jihadist-advance-somalia-work-turkey-and-uae> (accessed: 03.01.2026).
44. Yavuz H. M., Ozturk A. E. Turkish secularism and Islam under the reign of Erdogan. Southeast European and Black Sea Studies. 2019. Vol. 19, No. 1. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1580828>.

Отримано: 04.01.2026

Прийнято до публікації: 14.01.2026

Опубліковано: 15.01.2026